

TEMA N°15: (específic) L'Educació Física i el deport com a elements socioculturals. Jocs i esports populars, autòctons i tradicionals. Les activitats físiques organitzades en el medi natural

1. Resum

- Conceptes de joc, deport i dels termes autòctons, vernacles, populars i tradicionals
- Valor cultural del joc popular i del deport tradicional
- Valor educatiu del joc popular i del deport tradicional en l'àmbit escolar
- Activitats en medi natural

2. Conceptes de joc, deport i dels termes autòctons, vernacles, populars i tradicionals

2.1. Concepte de joc

Hi ha molts verbs relacionats amb la idea de joc: moure's, divertir-se, créixer, ... L'acció de jugar és universal però també, i precisament per això, plural, heterogènia, flexible i ambivalent.

El joc (del llatí "iocum") és una activitat **lliure** a la que ningú està obligat a participar.

Per jugar s'ha d'establir d'antuvi una **lògica interna**, o sia, unes regles que limitaran el joc de manera espacial i temporal. Aquesta determinació social d'un regles el converteixen en una activitat fruit d'una **convenció**.

La naturalesa del joc és **incerta** i és precisament aquesta incertesa la que motiva a jugar.

El joc té el seu fi en si mateix, no permet cap visió transcendent, és una manifestació **gratuïta**.

El joc està envoltat de missatges simbòlics que faciliten la creació d'un món **fictici** a part de la realitat.

2.2. Concepte de deport

Els esports són evolucions dels jocs. La gran diferència amb aquests està en que els esports estan reconeguts per les institucions i formen competicions al voltant d'una presumpta activitat lúdica.

Esports poden haver: els institucionals, els tradicionals (similars en lo reglat, però no reconeguts) i els "quasi" esports deportius o que tenen un sistema de regles més flexible.

2.3. Terminologia relacionada

2.3.1. Autòcton

Fa referència a l'origen local d'un joc. És molt difícil avui dia establir els orígens de molts esports, ja que aquests han patit metamorfosis i s'han exportat en forma de variants d'un lloc a un altre.

2.3.2. Vernacle

És similar a l'anterior i a l'igual que aquella és molt delicada la seva utilització per referir-se als esports o esports.

2.3.3. Popular

Fa referència a la participació del poble en un tipus d'activitat. Aquesta expressió no la podem fer servir en parlar de esports minoritaris, sinó en els que tenen molts seguidors.

2.3.4. Tradicional

Fa referència al llegat d'una generació a altra d'uns costums, unes creences i pràctiques. Així tenim que un joc pot ser tradicional però no popular o a l'inrevés.

3. Valor cultural del joc popular i del deport tradicional

Tots els jocs i esports estan lligats a una cultura i de l'anàlisi d'aquests podríem saber quins valors hi ha en el context social on aquestes activitats lúdiques es desenvolupen.

La majoria de jocs populars i tradicionals apareixen espontàniament i estan molt lligats a les activitats laborals, bèl·liques, religioses, màgiques, etc que formen part d'aquella societat. D'aquí se'n deriven molts rituals i preparatius que tenen molts jocs populars.

Un cop aquest joc queda instaurat tindrà o no el vist i plau institucional si l'activitat vetlla per una sèrie de valors que la institució creu valuosos.

Dependrà de la tipologia d'esport el fet que tothom pugui tenir accés a aquesta activitat i per tant estarem parlant (si és així), d'un joc popular.

Aquesta continuïtat pot convertir-lo en un joc tradicional i si s'institucionalitza (federacions) es convertirà en un deport tradicional. Serà quan aquest deport s'exporti més enllà de les seves fronteres que es converteixi en joc de masses.

Aquests processos tenen lloc en donar-se diferents formes de transformació dels jocs:

- Enculturació: Són els processos que fan que les generacions més joves segueixin els comportaments i formes de pensar de les generacions que els han precedit.
- L'aculturació: És la transmissió d'aspectes culturals [cultura = conjunt de relacions dintre d'una comunitat] d'una societat a una altra. Per això veiem com en cultures diferents prevalen els mateixos esports (gran aculturació anglosaxona).
- Sincretisme: Quan s'integren manifestacions culturals externes a la pròpia cultura modificant o interpretant elements. Aquesta opció pot generar veritables jocs autòctons.

4. Valor educatiu del joc popular i del deport tradicional en l'àmbit escolar

El joc tradicional i popular ha estat sempre marginat a l'Educació Física en favor dels esports de masses. En canvi, el joc tradicional i popular va més enllà de la consecució d'objectius motor i corporals. A través del coneixement dels jocs del territori on es viu, quins són els seus significats culturals, es pot arribar a conèixer millor la pròpia cultura i la nostra identitat, alhora permet comparar el nostre patrimoni lúdic i cultural amb el d'altres regions.

En aquest sentit tenim dues opcions: tractar de participar activament en les festes i actes socials on es presentin aquests jocs o esports tradicionals o adaptar (coherentment) aquests jocs al context escolar.

Tractar el joc tradicional o popular com un centre d'interès ens possibilitarà donar-li un tractament interdisciplinari (llengua, matemàtiques, ciències socials,...)

La lògica interna d'aquests jocs no està tant estereotipada com la d'altres i això permet donar uns estímuls educatius complementaris que fan de l'Educació Física un àrea més polivalent.

5. Activitats en medi natural

Encara que en l'actualitat les activitats a la natura s'impulsen des de multitud d'institucions, el cert és que només des dels anys 70 això ha estat una tònica general. Anteriorment les activitats físiques en medi natural anaven lligades a una voluntat d'atendre els problemes higiènic – sanitaris que hi havia en la població de finals del S.XIX,

principis del S.XX.

Fins a les hores aquests tipus d'activitat no s'havien contemplat mai, amb les excepcions de les aportacions que, en favor d'aquest tipus d'activitats, havien aportat Montaigne (XVI) i Locke(XVII). Però no és fins a Rousseau (XVIII), el seu deixeble Pestalozzi i els pedagogs de l'Escola Nova, Ferriere, Decroly, Freinet, ... que definitivament es recolzen aquestes activitats.

Les activitats en medi natural permeten conèixer, utilitzar i respectar el medi natural i aprofitar les seves possibilitats educatives, conceptes científics, fenòmens naturals, realització de tasques productives, ... En definitiva aquests tipus d'activitats permeten desenvolupar continguts específics de l'àrea d'Educació Física i a la vegada interrelacionar continguts propis d'altres àrees.

Hi ha una gran varietat d'activitats físiques a realitzar en medi natural. Alguns autors per classificar-les han fet servir els següents criteris:

- Per nivell d'organització
- En funció de la interdisciplinarietat curricular

5.1. Organització de les activitats en medi natural

Donada la seva complexitat i amplitud aquestes activitats requereixen una molt bona organització.

Primerament caldrà una bona planificació (diagnosi) de manera que s'analitzés el nivell de coneixement, motivació i característiques dels alumnes vers l'activitat que s'ha de realitzar. També s'haurien d'analitzar el recursos que es disposen per realitzar-la o si podem obtenir recursos fora del nostre centre.

Un cop feta la diagnosi marcaríem quins són els objectius que ens marquem: centres d'interès, nivell de participació, interdisciplinarietat, organització, ...

Es programaran les diferents activitats que ens permetran assolir aquests objectius i es duran a terme. Haurem de diferenciar entre l'organització de les activitats en general i l'organització en el moment mateix de l'activitat, parant especial atenció a la coordinació de tot l'equip docent, control i seguiment del programa, ...

En l'organització tindrem dos tipus de funcions:

- Tècnic – pedagògiques: funcions d'acord amb el PCC i que hauran d'establir els objectius i continguts que es treballaran, determinar els procediments didàctics i fixar la programació d'activitats.
- Administratives: responsables de material, de manteniment i intendència, dels aspectes higiènic – sanitaris, de secretaria (inscripcions, transports, ...) i de comptabilitat (pressupost, fonts d'ingrés, ...).

Finalment és imprescindible realitzar una avaluació de l'activitat, durant i al final de la mateixa, valorant si s'han aconseguit els objectius previstos, com s'han desenvolupat les activitats programades, així com una valoració de l'assumpció de rols organitzatius.